

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

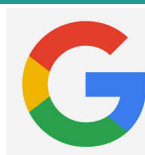
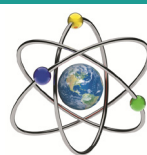
№8(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 490 sahifa,
3-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Sun'iy intellekt muhitida o'sib kelayotgan Alfa avlodining shaxsiy va psixik rivojlanishi	10
Jo'rayeva Dilfuza Abdug'aniyevna	
Teng yonli uchburchak xossalari va kesmaning o'rta perpendikulyari xossalariidan foydalangan holda masalalar yechish	13
Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li	
Xiva xonligining siyosiy boshqaruv modeli: Buxoro va Qo'qon xonliklari bilan qiyosiy tahlili.....	17
Mutallibjonov Boburmirzo	
Boshlang'ich sinfda informatika fanini o'qitish metodikasi	26
Nosirova Feruza Baxadir qizi	
Funksional savodxonlik asosida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini professional rivojlantirishning strukturaviy-faoliyatli modeli.....	30
Gafurova Mahfuza Abbosovna	
Mutafakkirlar asarlarida bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning yoritilishi	35
Ravshanova Uldona Narziboyevna	
Ijtimoiy-madaniy qadriyatlar variatsiyasi sharoitida talabalarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish mazmuni	39
Vorisova Barnoxon Olimjon qizi	
Huquqiy ta'lim va huquqiy tarbiya integratsiyasi orqali yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olish	43
Habibjonov Izzatbek Dilshodjon o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy va refleksiv tafakkurini rivojlantirishda antfragil yondashuvning o'rni.....	51
G'ulomjonova Ziyodaxon A'zamjon qizi	
Badiy adabiyotning yoshlar tarbiyasidagi didaktik imkoniyatlari	57
Irisboyeva Xotiraxon Utbasarovna	
Talabalarining o'quv amaliyoti jarayonida kasbiy mobilligini rivojlantirishda dual ta'limga asoslangan metodikani takomillashtirish	61
G'ofurov To'liqinjon	
Didactic Opportunities of Content and Language Integrated Learning (CLIL) Technology in English Language Teaching	67
Ismailova Aziza Dilshodovna	
Фольклорные источники в историко-географическом изучении памятников Устюрта.....	72
Канаатов Есимкан	
Xorijiy davlatlar tajribasida o'zgarishlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish amaliyoti.....	76
Abdullayev Amirulla Xazratovich	
Algoritmik faollikni rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvi	81
Pardayeva Kamola Sultonovna	
Sun'iy intellekt va startap ekotizimi asosida talabalarining tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish	86
Imomaliyev Quvvat Choriyevich	
Maktab ta'limida o'qitish sifatini baholashning ko'p tarmoqli raqamli-diagnostik tizimini joriy etish va boshqarish	91
Nurmetov Tursunbek Kenjayevich	
Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarining o'qish samaradorligini oshirish	96
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi	
Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining malakaviy va pedagogik amaliyotlari uzviyligini ta'minlashning metodik modeli	99
Mardonov Maqsudbek Maxmudovich	
Nogironligi bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatishning nazariy-metodologik asoslari	103
Umarova Umidaxon Ibaydullayevna	

Chizmachilik darslarida animatsiyali modellarni qo'llashning pedagogik asoslari	108
<i>Xo'janiyozov Shokir Rustamovich</i>	
Fanlararo aloqadorlik asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish metodikasi va uning eksperimental samaradorligi	114
<i>Isroilova E'zoza Akmal qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ingliz tilini o'qitishda veb-kvestlar va raqamli keyslarni samarali qo'llash usullari	119
<i>Shermatova Ra'no O'ktam qizi, Baxodirova Gulnoz Kamalovna</i>	
Xalq og'zaki ijodi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini takomillashtirish texnologiyalari	124
<i>Abduraximova Muxabbat Allayevna</i>	
Bo'lajak fizika o'qituvchilarini nanotexnologiya sohasidagi bilimlarni taqdim etishga va o'qitishga tayyorlash metodikasi	129
<i>Sottarov Abduvali Umirqulovich</i>	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning raqamli tafakkurini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	133
<i>Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi</i>	
Emotsional intellekt va raqamli kommunikatsiya: yoshlar psixologiyasida zamonaviy tendensiyalar	137
<i>Qahharov Nuriddin Sherbek o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda "o'quv burnout" (o'qishga nisbatan charchash va sovish) holatining oldini olishda motivatsion pedagogik texnologiyalar	142
<i>Babajanova Gulmira Muratbayevna</i>	
Linguopragmatic Errors in Artificial Intelligence-Generated Translations	147
<i>Aytmuxamedova Durdona Jasur qizi</i>	
Клинические особенности аллергодерматозов у лиц, проживающих в Ташкентской области	153
<i>Абдуллаева Ф. Б., Саипова Н. С.</i>	
Tyutorlik faoliyatining pedagogik ahamiyati	160
<i>Ashirova Gulnora Xayrullayevna</i>	
Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbga yo'naltirish metodikasini takomillashtirish	164
<i>Nurmuratova Iroda Nuriddinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlashda diqqat yetishmasligi va giperfaollik: mnemotexnik korreksiya	169
<i>Egamberdiyeva Xuriyat Egamberdiyevna, Kaxxarova Ozoda Abdimo'minovna</i>	
The Historical Development of Translation	173
<i>Sharopova Gulnoza Odil qizi</i>	
Integratsiya jarayonlarini samarali boshqarishga yo'naltirilgan metodik tizim	176
<i>L. T. Xudaybergenova</i>	
Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlari metodikasini ishlab chiqish	180
<i>G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi</i>	
Bo'lajak tibbiyot xodimlarining diagnostik kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'rni: ilmiy adabiyotlar sharhi	186
<i>Xalimova S. A.</i>	
The Role and Opportunities of Artificial Intelligence (AI) in the Management of Educational Institutions	191
<i>Abduqahorova Lobar Oybekovna</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab direktorlarining mediakompetentligini rivojlantirishning tashkiliy-boshqaruv mexanizmi	197
<i>Xidirova Maftuna Ilhom qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida iqtisodiy tarbiya berishda STEAM va an'anaviy usullarning qiyosiy tahlili	205
<i>Boltayeva Nasiba Ilhom qizi</i>	

Kasb-hunar ta'limida elektromobillar va robototexnika yo'nalishlarini rivojlantirish: xalqaro hamkorlik tajribasi va "2+1" dual ta'lim modeli.....	209
<i>Dushanov Nuriddin Qo'ldoshovich, Suvonov Murodjon Abdurahmon o'g'li, Ibragimova Dinara Rustam qizi, Karimova Oygul Ro'ziyevna, Avliyoqulov Muxammad Mustafoyevich</i>	
Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlarining metodikasini ishlab chiqish ...	212
<i>G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda "ijodiy faoliyat" va "kreativlik" konseptlarining nazariy-metodologik interpretatsiyasi...	218
<i>Komila Aytmuratova</i>	
Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi asosida rivojlantirishga doir mashqlar tipologiyasining samaradorligi.....	222
<i>Maxmudova Feruza Salimjonovna</i>	
O'zbek va rus nasrida oilaviy munosabatlarning badiiy-psixologik talqini	227
<i>Qurbonova Malika Toxir qizi</i>	
O'quv-biluv kompetensiyasining nazariy asoslari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar	230
<i>Saydaxmedova Barno Batirovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matematik tayyorgarligi tarkibi: TIMSS va PISA xalqaro baholash dasturlari asosidagi nazariy tahlil	235
<i>Abdusattarova Zaynab</i>	
Fizikani o'qitishda barqaror taraqqiyot tushunchalarini rivojlantirish: O'zbekiston kontekstida adabiyotlar tahlili.....	243
<i>Avazova Oltin</i>	
Futbolda 11–12 yoshli darvozabonlarni texnik-taktik jihatdan tayyorlashda maxsus mashqlarning ahamiyati	247
<i>Ibragimov Qosimbek Isroil o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanni o'qitish jarayonida sun'iy intellekt yordamida foydalanib nazariy bilimlarni hayotga tatbiq qilib o'rganish metodlari	253
<i>Jo'layeva Munira Choriyevna</i>	
Creativity-Oriented Language Teaching in Karakalpak Folk Pedagogy	256
<i>Khodzhanizayeva Aygul Aytmuratovna</i>	
Bo'lajak pedagoglarda estetik kompetentlikni rivojlantirishning metodik asoslari.....	264
<i>Saidova Dilorom Erkinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	269
<i>Farhodova Sevara Qo'ziboy qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda ona tili darslarida tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari.....	274
<i>Norkulova Jasmina Sodikovna</i>	
Umumta'lim maktablarida matematik kechalar orqali o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish samaradorligi.....	277
<i>Saytniyozov Adham Annamuhomet o'g'li</i>	
Tibbiy va pedagogik ta'lim jarayonida "Case Study" metodini qo'llash orqali talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	282
<i>Shaymatova Azizaxon Rustambekovna</i>	
Dutor ijrochiligining amaliy-texnik jihatlariga e'tibor qaratish va ushbu jarayonni rivojlantirish	286
<i>Shodiyeva Shahinabonu Shoirjon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik texnikani shakllantirish texnologiyalari	293
<i>Turimbetova Sveta Muhammedaliyevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi hamkorlik menejmentini takomillashtirishda direktor o'rinbosarining roli	297
<i>Xolnazarova Shaxnoza Baxodir qizi</i>	
Адаптивная геймификация в школьном обучении физике	304
<i>Индира Бахадуровна Ерленесова</i>	
Bo'lajak pedagoglarda qadriyatlar tizimining shakllanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar	309
<i>Taylanova Sh. Z.</i>	

Metakognitiv kompetensiya: mohiyati va mazmuni, tarixiy evolyutsiyasi.....	317
<i>Xasanova Feruza Xurramovna, Abdullayeva G. A.</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy tayyorgarlikni ta'minlovchi refleksiv va motivatsion mexanizmlar	322
<i>Fayziyeva Umida Asadovna</i>	
Arab tilida jumla tuzilishi: ismiy va fe'liy jumalarning nahviy tahlili	328
<i>Quqonboyeva Moxlaroyim Elmurodjon qizi</i>	
"Maugli" asarining didaktik ahamiyati va obrazlar tahlili	333
<i>To'g'onova Dinoraxon Mansurjon qizi</i>	
Jadid taraqqiyparvari Ahmad Zaki Validiyning ijtimoiy-siyosiy faoliyati va uning vatanparvarlik harakatlari...	337
<i>Raximov Azizbek Normurodovich</i>	
Biologiya darslarida kooperativ ta'lim texnologiyasidan foydalanish metodikasi	342
<i>Ibodova Mahfuza Namozovna</i>	
Ta'limni tashkil etishning pedagogik omillari	346
<i>Yuldasheva Nilufar Abdullayevna, Hazratkulova Lobar To'rabek qizi</i>	
5–7 yoshli qizlarda badiiy gimnastika orqali maxsus harakat ko'nikmalarini rivojlantirish	350
<i>Botirova Sayyora Nurullayevna</i>	
Talabalarda grammatik kompetensiyani rivojlantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari	354
<i>Aymanova Shyirinay Kamilovna</i>	
Yosh ofitserlarda xizmat rezistentligini belgilovchi ijtimoiy-psixologik determinantlar	357
<i>Rejаметова Irada Ikramshikovna</i>	
Chapaqay o'quvchilarda grafik malakalarni rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari	363
<i>Yusufzoda Shabnami Yunus</i>	
Преимущества использования STEAM технологий в дошкольном образовании.....	368
<i>Садикова Д. Х.</i>	
Sun'iy intellekt bilan ishlash jarayonida o'quvchilarning kognitiv mustaqilligi va metakognitiv nazoratining pedagogik-psixologik determinantlari	371
<i>Saliyeva Muslima Maxsetbay qizi</i>	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt asosidagi kiberxavfsizlik tizimlarining etik va huquqiy jihatlari o'qitish metodikasi	377
<i>Turanova Aynur Baxtjan qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar alaliyasini korreksiya qilishda neyrostimulyatsiya hamda logopedik texnologiyalarning kompleks qo'llanilishi.....	381
<i>Axunxodjayeva Dildoraxon G'anixon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti, oila va mahalla hamkorligi korporativ ta'lim tendensiyasi sifatida	384
<i>Qilichova Marxabo Xudaykulovna</i>	
Informatika fanini innovatsion vositalar bilan o'qitish.....	392
<i>Allaberganova Muyassar, Po'lotova Sevinchoy Arslon qizi</i>	
Jamoat tartibini saqlash xizmatida boshqaruv kompetensiyalarining ijtimoiy-psixologik determinatsiyasi....	397
<i>Mamatxanov Nodirxon Sadridin o'g'li</i>	
Sociolinguistic Variation in English: A Study of Dialects and Accents.....	402
<i>Keldiboyeva Diyora Shuhratilla qizi, Ramazonova Feruzaxon Akbarovna</i>	
Ingliz va o'zbek multimodal diskursida lingvomadaniy ma'noning verbal-vizual vositalar orqali voqelanishi: chog'ishtirma-pragmatik tahlil.....	405
<i>Mo'minova Maftuna Alijonovna</i>	
Long-Term Retention and Pragmatic Use of English Idioms Following Adaptive Instruction: A Longitudinal Follow-Up Study.....	409
<i>Alisher Sidikov Uktamjonovich</i>	
Ta'lim klasteri sharoitida bo'lajak muhandislarning tayanch kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va metodik modeli	418
<i>Yangiyev Shavkat Norkobulovich</i>	
Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining biologiya fanidan olimpiada masalalarini yechish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	422
<i>Sh. Yu. Abdunabiyeva</i>	

Dual ta'lim modeli sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik muloqot kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	428
Turamuratov Ulug'bek Uraqovich	
Bo'lajak o'qituvchilarni raqamli baholash faoliyatiga tayyorlashning pedagogik modeli	433
Raisov Shamsiddin Rashid o'g'li	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarining kreativ fikrlashini rivojlantirishda raqamli pedagogik texnologiyalarning samaradorligi	438
Radjapov Aybek Allaberganovich	
Miya falajiga chalingan bolalar bilan qilichbozlik mashg'ulotlarini o'tkazish uchun moslashuvchan dasturni ishlab chiqish va raqamli uslubiy yordam	442
Davranova Maftunabonu Elyorovna	
Maxsus pedagogika yo'nalishi talabalari kasbiy mas'uliyatini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari...	448
Xalimova Ozoda	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlashini raqamli didaktik o'yinlar vositasida rivojlantirish	451
Sabohat Sharofiddinovna Siddiqova	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy-metodik kompetentligini rivojlantirishda simulyatsion texnologiyalarni qo'llash metodikasi	455
Baratova Yulduz	
Talabalar huquqiy madaniyatini yuksaltirishda sun'iy intellektning o'rni	461
Shamsudinova Malika Ulug'bek qizi	
Deviant xulqli o'quvchilarni tarbiyalashning pedagogik-psixologik muammolari va ularning yechimlari.....	464
Usmonov Abdurashid Norbo'tayevich	
Muloqot va uni o'smirlik yoshida rivojlantirish masalalari	470
Orifova Sabot Yakubovna	
O'smirlik davridagi shaxslararo munosabatlarni tadqiq etish metodlari.....	474
Safarova Dilnoza Kuchkarovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining barkamol yosh avlodni shakllantirishida milliy innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni	478
Ibodullayeva Dildora Shukrulla qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila hamkorligi ahamiyatining rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida tahlili.....	481
Oripova A'lo O'ktam qizi	
Logopediya fanida me'yor tushunchasining zamonaviy talqinlari: nazariy yondashuvlar va metodologik asoslar.....	485
Turg'unboyev Sirojiddin Faxriddinovich	

MIYA FALAJIGA CHALINGAN BOLALAR BILAN QILICHBOZLIK MASHG'ULOTLARINI O'TKAZISH UCHUN MOSLASHUVCHAN DASTURNI ISHLAB CHIQISH VA RAQAMLI USLUBIY YORDAM

Davranova Maftunabonu Elyorovna

Qo'qon davlat universiteti San'at va sport fakulteti

Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi 2-kurs 02/24-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada miya falajiga chalingan bolalar bilan qilichbozlik mashg'ulotlarini tashkil etish uchun moslashuvchan dastur va raqamli uslubiy yordamni ishlab chiqish masalalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotning maqsadi - bolalarning individual jismoniy va harakat imkoniyatlarini hisobga olgan holda samarali mashg'ulot metodikasini yaratishdan iborat.

Ishlab chiqilgan dastur koordinatsiya, muvozanat, harakat aniqligi va mustaqil faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan. Raqamli uslubiy vositalardan foydalanish mashg'ulot jarayonini individuallashtirish, nazorat qilish va samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari adaptiv qilichbozlik mashg'ulotlari miya falajiga chalingan bolalarning jismoniy rivojlanishi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: miya falaji, adaptiv sport, inkluziv jismoniy tarbiya, qilichbozlik, moslashuvchan dastur, raqamli uslubiy yordam, koordinatsiya, reabilitatsiya.

Abstract: This article examines the development of an adaptive fencing training program and a system of digital methodological support for children with cerebral palsy (CP). The aim of the study was to develop an effective instructional methodology for conducting fencing training sessions that takes into account the individual physical and motor capabilities of children.

The developed program is designed to improve coordination, balance, movement accuracy, and independent motor activity. The integration of digital methodological tools makes it possible to individualize the training process, monitor participants' progress, and enhance the overall effectiveness of training sessions.

The findings demonstrate that adaptive fencing training has a positive impact on the physical development, motor performance, and social adaptation of children with cerebral palsy.

Key words: cerebral palsy; adaptive sports; inclusive physical education; fencing; adaptive training program; digital methodological support; coordination abilities; rehabilitation.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы разработки адаптивной программы и цифрового методического сопровождения занятий по фехтованию с детьми, имеющими детский церебральный паралич. Цель исследования заключается в создании эффективной методики проведения занятий с учетом индивидуальных физических и двигательных возможностей детей.

Разработанная программа направлена на развитие координации, равновесия, точности движений и самостоятельной двигательной активности. Использование цифровых методических средств позволяет индивидуализировать тренировочный процесс, осуществлять мониторинг и повышать эффективность занятий.

Результаты исследования свидетельствуют о том, что адаптивные занятия по фехтованию оказывают положительное влияние на физическое развитие, двигательную активность и социальную адаптацию детей с детским церебральным параличом.

Ключевые слова: детский церебральный паралич, адаптивный спорт, инклюзивное физическое воспитание, фехтование, адаптивная программа, цифровое методическое сопровождение, координационные способности, реабилитация.

KIRISH

Bolalar serebral falaji (miya falaji) eng ko'p uchraydigan nevrologik kasalliklardan biri bo'lib, u harakat funksiyalari, koordinatsiya, muvozanat va fazoviy orientatsiyaning barqaror buzilishlari bilan tavsiflanadi. Bunday buzilishlar bolaning harakat faolligini sezilarli darajada cheklaydi, yangi harakat ko'nikmalarini egallashni qiyinlashtiradi hamda uning ijtimoiy moslashuv darajasini pasaytiradi. Shu bilan birga, zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolaning individual funksional imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan muntazam jismoniy faollik harakatlarni boshqarish qobiliyatini yaxshilash, koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirish va o'z kuchiga bo'lgan ishonchni shakllantirishga xizmat qiladi.

Adaptiv jismoniy tarbiyaning istiqbolli yo'nalishlaridan biri qilichbozlik elementlaridan foydalanish hisoblanadi. Ushbu sport turi an'anaviy ravishda musobaqa faoliyati bilan bog'liq bo'lsa-da, uning moslashtirilgan mashqlari katta rivojlantiruvchi va korreksion salohiyatga ega. Maxsus tanlangan harakat mashqlarini bajarish ko'rish-harakat koordinatsiyasini, muvozanatni, harakat aniqligini, sensor-motor reaksiyalar tezligini va diqqatni jamlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, qilichbozlik mashg'ulotlari bolalarning emotsional holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ularning muntazam jismoniy faollikka bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasini oshiradi hamda inklyuziv sport muhitida faol ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ta'lim va sportni rivojlantirishning zamonaviy bosqichi raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi bilan tavsiflanadi. Elektron uslubiy materiallar, videodarslar, harakat faolligini raqamli monitoring qilish hamda teskari aloqa vositalaridan foydalanish mashg'ulotlarni individuallashtirish, erishilgan natijalarni xolis baholash va murabbiy, bola hamda ota-onalar o'rtasidagi hamkorlikni yanada samarali tashkil etish imkonini beradi. Biroq miya falajiga chalingan bolalar bilan qilichbozlik mashg'ulotlarini tashkil etishda raqamli uslubiy yordamni kompleks qo'llash masalalari hozirgi kunga qadar yetarli darajada o'rganilmagan.

Shu munosabat bilan miya falajiga chalingan bolalar uchun ilmiy asoslangan moslashuvchan qilichbozlik dasturi va zamonaviy raqamli uslubiy yordamni ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Bunday yondashuv bolalarning jismoniy rivojlanishi, harakat funksiyalarini takomillashtirish hamda ijtimoiy moslashuv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Miya falajiga chalingan bolalarni jismoniy reabilitatsiya qilish va ularning harakat qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi adaptiv jismoniy tarbiya, reabilitatsiya pedagogikasi hamda sport tibbiyoti yo'nalishlarida keng tadqiq etilgan. Xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda jismoniy mashqlar, adaptiv sport turlari va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning motor funksiyalarni tiklash hamda bolalarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashdagi ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

P. Rosenbaum, N. Paneth, A. Leviton va hammualliflar miya falajining klinik tasnifi hamda diagnostik mezonlarini ishlab chiqib, mazkur kasallikning harakat faoliyatiga ta'siri va reabilitatsiya jarayonida individual yondashuv zarurligini asoslab berganlar^[4]. Mualliflarning ta'kidlashicha, har bir bolaning funksional imkoniyatlarini hisobga olgan holda tuzilgan mashg'ulot dasturlari reabilitatsiya samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

I. Novak, C. Morgan va hammualliflar tomonidan o'tkazilgan tizimli tahlilda miya falajiga chalingan bolalar bilan ishlashda jismoniy faollikka asoslangan mashg'ulotlar eng samarali reabilitatsiya usullaridan biri ekanligi qayd etilgan^[5]. Tadqiqotchilar koordinatsiya, muvozanat va harakat aniqligini rivojlantirishga qaratilgan mashqlar bolalarning funksional mustaqilligini oshirishini ta'kidlaydilar. Shu bilan birga, ular reabilitatsiya jarayonida innovatsion texnologiyalar va individual yondashuvning ahamiyatini alohida ko'rsatadilar.

D. L. Damiano miya falajiga chalingan bolalarni reabilitatsiya qilishda faol harakatga asoslangan mashg'ulotlar passiv davolash usullariga nisbatan yuqori samaradorlikka ega ekanligini ilmiy jihatdan asoslagan^[6]. Muallifning fikricha, muntazam jismoniy mashqlar bolaning harakat koordinatsiyasi, mushak faoliyati va kundalik hayotdagi mustaqilligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

O. Verschuren, M. D. Peterson va hammualliflar esa jismoniy mashqlar bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqib, adaptiv sport mashg'ulotlari bolalarning jismoniy tayyorgarligi bilan bir qatorda ularning psixologik holati va hayot sifatini ham yaxshilashini ko'rsatganlar^[7].

K. Shikako-Thomas, A. Majnemer va hammualliflar bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish hamda sport faoliyatida ishtirok etish miya falajiga chalingan bolalarning ijtimoiy moslashuvi va jamiyat hayotidagi faolligini oshirishini qayd etganlar^[8]. L. J. Lieberman va C. Houston-Wilson inklyuziv jismoniy tarbiya bo'yicha olib borgan tadqiqotlarida adaptiv sport mashg'ulotlarini tashkil etishda individual yondashuv, moslashtirilgan metodika va xavfsiz mashg'ulot muhitining muhimligini asoslab berganlar^[9].

Mahalliy olim G. R. Muratova koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishga oid tadqiqotlarida maxsus harakat mashqlari o'quvchilarning muvozanati, tezkorligi va fazoviy mo'ljal olish qobiliyatini rivojlantirishini ko'rsatgan^[10].

Keyingi ilmiy ishlarida esa zamonaviy sport mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash sportchilarni tayyorlash samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi ^[11]. Mazkur ilmiy qarashlar adaptiv sport mashg'ulotlarini tashkil etishda ham muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarning aksariyati miya falajiga chalingan bolalarni umumiy reabilitatsiya qilish, adaptiv jismoniy tarbiya va jismoniy faollikni rivojlantirish masalalariga bag'ishlangan. Biroq miya falajiga chalingan bolalar uchun qilichbozlik mashg'ulotlarining moslashuvchan dasturini ishlab chiqish, uni raqamli uslubiy ta'minot bilan integratsiyalash hamda mashg'ulotlarni individuallashtirish masalalari yetarli darajada o'rganilmagan. Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi aynan moslashtirilgan qilichbozlik mashg'ulotlari dasturi va raqamli uslubiy ta'minotni yagona pedagogik tizim sifatida ishlab chiqish hamda uning bolalarning koordinatsiyasi, harakat aniqligi, mustaqil motor faoliyati va ijtimoiy moslashuviga ta'sirini kompleks baholashdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Miya falajiga chalingan bolalar uchun qilichbozlik mashg'ulotlarining moslashuvchan dasturi va raqamli uslubiy ta'minotini ishlab chiqish, ularning ilmiy asoslarini yaratish hamda mazkur dastur va metodik yondashuvning harakat qobiliyatlarini rivojlantirish va ijtimoiy moslashuv darajasini oshirishdagi samaradorligini baholash.

Tadqiqot adaptiv jismoniy tarbiya, inklyuziv sport, qilichbozlik hamda miya falajiga chalingan bolalarni reabilitatsiya qilish bo'yicha milliy va xalqaro ilmiy adabiyotlarni kompleks tahlil qilish asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda asosiy ilmiy usullar sifatida nazariy tahlil, pedagogik loyihalash, modellash, ilmiy manbalarni umumlashtirish va ekspert baholash usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida miya falajiga chalingan bolalarning yosh va funksional xususiyatlarini hisobga olgan holda qilichbozlik bo'yicha moslashuvchan mashg'ulot dasturi ishlab chiqildi. Dastur xavfsiz sport anjomlari va moslashtirilgan mashg'ulot usullaridan foydalangan holda koordinatsiya, muvozanat, harakat faolligi hamda fazoviy orientatsiyani rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashqlar majmuasini o'z ichiga oladi.

Ishlab chiqilgan moslashuvchan qilichbozlik mashg'ulotlari dasturi va raqamli uslubiy ta'minot tizimining samaradorligini baholash maqsadida adaptiv jismoniy tarbiya muassasasida pedagogik tajriba o'tkazildi. Tadqiqotda Qo'qon shahridagi 1-son sport maktabida qilichbozlik bilan shug'ullanayotgan, miya falaji (serebral falaj) tashxisi qo'yilgan 8–12 yoshdagi 24 nafar bola (o'rtacha yosh $10,1 \pm 1,4$ yil) ishtirok etdi.

Tadqiqot ishtirokchilari ikki guruhga ajratildi:

1. **Tajriba guruhi (TG)** - ishlab chiqilgan moslashuvchan qilichbozlik dasturi va raqamli uslubiy ta'minot asosida mashg'ulot olib borgan 12 nafar bola;
2. **Nazorat guruhi (NG)** - adaptiv jismoniy tarbiyaning an'anaviy dasturi bo'yicha shug'ullangan 12 nafar bola.

Tadqiqotda ishtirok etgan bolalarda miya falajining quyidagi klinik shakllari kuzatildi:

- spastik diplegiya - 14 nafar (58,3%);
- gemiparetik shakl - 7 nafar (29,2%);
- spastik gemiparez - 3 nafar (12,5%).

Pedagogik tajriba 6 oy (24 hafta) davom etdi. Mashg'ulotlar haftasiga 3 marta, har biri 45 daqiqa davomida o'tkazildi. Ishlab chiqilgan dastur moslashtirilgan qilichbozlik elementlari, muvozanatni saqlash, koordinatsiya, harakat aniqligi, ko'rish-harakat (vizual-motor) reaksiyasi hamda fazoviy orientatsiyani rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashqlar majmuasini o'z ichiga oldi.

Dastur samaradorligi quyidagi testlar yordamida baholandi:

- statik muvozanat testi;
- koordinatsion qobiliyatlarni baholash uchun "to'g'ri chiziqli bo'ylab yurish" testi;
- harakat aniqligini aniqlash testi (nishonga aniq tegizish);
- ko'rish-harakat (vizual-motor) reaksiyasi testi;
- mashqlarni mustaqil bajarish darajasini mutaxassislar tomonidan ekspert baholash.

TAHLIL VA NATIJALAR

1-jadval: Adaptiv dasturni amalga oshirishdan oldin va keyin tajriba guruhi bolalarida motor fitnes ko'rsatkichlarining dinamikasi (n = 12).

Ko'rsatkichlar	Tajribadan oldingi ko'rsatkichlar	Tajribadan keyingi ko'rsatkichlar	O'sish foizi
Statik muvozanat (soniya)	9,2±1,3	15,4±1,8	+67,4%
Harakat koordinatsiyasi (nuqtalar)	5,1±0,7	7,9±0,6	+54,9%
Harakat aniqligi (nuqtalar)	6,3±0,8	9,1±0,7	+44,4%
Vizual-motor reaksiya vaqti (ms)	625±48	492±39	21,3% yaxshilanish
Mashqlarni bajarishda mustaqillik (ball)	4,6±0,6	7,5±0,5	+63,0%

Tadqiqot natijalari tajriba guruhidagi barcha baholangan parametrlar bo'yicha sezilarli ijobiy o'zgarishlarni ko'rsatmoqda. Eng katta yaxshilanishlar statik muvozanatda (+67,4%), motor vazifalarini mustaqil bajarishda (+63,0%) va muvofiqlashtirish qobiliyatlarida (+54,9%) qayd etildi (2-jadval).

2-jadval: Tajriba va nazorat guruhlarida ko'rsatkichlarining qiyosiy dinamikasi

Ko'rsatkich	Tajriba guruhi (o'sish %)	Nazorat guruhi (o'sish %)
Muvozanat	67,4	18,6
Muvozanat	54,9	16,8
Harakat aniqligi	44,4	14,5
Reaksiya tezligi	21,3	7,2
Barqarorlik	63,0	19,4

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi yaxshilanish darajasi nazorat guruhidagidan sezilarli darajada oshib ketdi. Bu an'anaviy jismoniy reabilitatsiya vositalariga nisbatan moslashtirilgan qilichbozlik elementlaridan foydalanish samaradorligining yuqoriligidan dalolat beradi.

Farqlarning statistik ahamiyatini aniqlash uchun Student t-testi qo'llanildi. Tahlil pedagogik tajriba tugagandan so'ng tajriba guruhining ko'rsatkichlarida statistik jihatdan sezilarli yaxshilanishlarni aniqladi.

Muvozanat	t	p
Muvozanat	4,12	<0,001
Harakat aniqligi	3,76	<0,01
Reaksiya tezligi	3,41	<0,01
Barqarorlik	2,89	<0,05
Muvozanat	4,05	<0,001

Shunday qilib, o'quv tajribasi natijalari miya falaji bilan og'riq bolalar uchun ishlab chiqilgan adaptiv qilichbozlik dasturi va raqamli metodologik yordamning samaradorligini tasdiqlaydi. Maxsus moslashtirilgan mashqlardan foydalanish nogironligi bo'lgan bolalarning motor ko'nikmalarini yaxshilashga, mustaqillikni oshirishga va ijtimoiy integratsiya imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi.

Olingan natijalar miya falaji (MS) bilan og'riq bolalar uchun ishlab chiqilgan adaptiv qilichbozlik mashg'ulotlari dasturining samaradorligini tasdiqlaydi. Muvofiqlashtirish, muvozanat, harakat aniqligi va mashqlarni mustaqil bajarishdagi ijobiy dinamika adaptiv jismoniy tarbiya tizimida qilichbozlik elementlaridan foydalanishning maqsadga muvofiqligini ko'rsatadi.

Taklif etilayotgan dasturning o'ziga xos xususiyati individual yondashuv, maxsus tanlangan motor mashqlari va raqamli metodologik yordamning uyg'unligi bo'lib, bu har bir bolaning funksional qobiliyatlarini hisobga olish va mashg'ulot jarayonining samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qilichbozlikni nafaqat sport intizomi sifatida, balki miya falaji bilan og'riq bolalarda motor va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida ham ko'rib chiqish mumkin. Raqamli resurslarni joriy etish mashg'ulotlarni monitoring qilish, tuzatish va individuallashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shunday qilib, ishlab chiqilgan adaptiv dastur inklyuziv sportni rivojlantirish uchun istiqbolli yo'nalishni ifodalaydi va adaptiv jismoniy tarbiya muassasalari, sport maktablari hamda reabilitatsiya markazlarida joriy etish uchun tavsiya etilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Miya falaji (MS) bilan og'riqan bolalar uchun ishlab chiqilgan adaptiv qilichbozlik mashg'ulotlari dasturi va raqamli metodologik qo'llab-quvvatlash tizimi ishtirokchilarda motor qobiliyatlari, muvofiqlashtirish va mustaqillikni rivojlantirish uchun samarali vosita hisoblanadi. Olingan natijalar moslashtirilgan qilichbozlikning inklyuziv sport va adaptiv jismoniy tarbiya sohasida istiqbolli yo'nalish sifatidagi salohiyatini tasdiqlaydi. Taklif etilayotgan modelni sport va reabilitatsiya muassasalarida miya falaji bilan og'riqan bolalarning jismoniy rivojlanish sifatini, ijtimoiy integratsiyasini va umumiy rivojlanishini yaxshilash uchun amalga oshirish mumkin.

Tavsiyalar

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Adaptiv qilichbozlik mashg'ulotlari dasturlarini adaptiv jismoniy tarbiya tizimiga, sport maktablariga, reabilitatsiya markazlariga hamda nogironligi bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim dasturlarini amalga oshiruvchi ta'lim muassasalariga joriy etish tavsiya etiladi.
2. Mashg'ulot jarayoni har bir bolaning yoshi, miya falaji (serebral falaj) shakli, harakat imkoniyatlari darajasi, funksional holati va harakat ko'nikmalarini o'zlashtirish sur'atini hisobga olgan holda individuallashtirilishi lozim. Mashqlarni tanlash qulaylik, xavfsizlik va jismoniy yuklamani bosqichma-bosqich oshirish tamoyillariga asoslanishi kerak.
3. Qilichbozlik elementlaridan miya falaji bo'lgan bolalarni har tomonlama rivojlantirish vositasi sifatida foydalanish maqsadga muvofiq. Mashg'ulotlar nafaqat jismoniy sifatlarni rivojlantirishga, balki diqqatni jamlash, reaksiya tezligi, fazoviy mo'ljal olish, o'ziga ishonch va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga ham yo'naltirilishi zarur.
4. Raqamli metodik ta'minotdan foydalanishni kengaytirish tavsiya etiladi. Jumladan, elektron o'quv-uslubiy materiallar, video yo'riqnomalar, raqamli kuzatuv kundaliklari va individual rivojlanish monitoringi tizimlarini qo'llash mashg'ulot jarayonini nazorat qilish sifatini oshirish hamda murabbiylar, mutaxassislar, ota-onalar va bolalar o'rtasida samarali hamkorlikni ta'minlaydi.
5. Adaptiv qilichbozlik bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash tizimini yaratish zarur. Mazkur tizim murabbiylar, jismoniy tarbiya o'qituvchilari va reabilitatsiya mutaxassislari miya falajining turli shakllariga ega bolalar bilan ishlashning zamonaviy usullariga o'qitishni o'z ichiga olishi lozim.
6. Adaptiv qilichbozlikning bolalarning jismoniy rivojlanishi va ijtimoiy moslashuviga uzoq muddatli ta'sirini aniqlash maqsadida ishtirokchilar sonini ko'paytirgan holda, yosh chegaralarini kengaytirib va natijalarni uzoq muddat davomida monitoring qilish orqali qo'shimcha eksperimental tadqiqotlar o'tkazish tavsiya etiladi.
7. Nogironligi bo'lgan bolalar uchun qilichbozlik mashg'ulotlarining ommabopligini ta'minlash, moslashtirilgan sport musobaqalarini tashkil etish hamda ularning jamiyat sport hayotidagi ishtirokini kengaytirish orqali inklyuziv sport harakatini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish lozim.

Taklif etilgan tavsiyalar adaptiv sport tizimini yanada rivojlantirishga hamda miya falaji bo'lgan bolalarni jismoniy tarbiyalash va reabilitatsiya qilish amaliyotiga innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 23.09.2020 yildagi O'RQ-637-son1 "Ta'lim to'g'risida".
2. O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 24.03.2026 yildagi O'RQ-1123-son2 "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida".
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 18.05.2021 yildagi PQ-5114-son3 "Paralimpiya harakatini yanada rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.
4. Rosenbaum, P., Paneth, N., Leviton, A., Goldstein, M., & Bax, M. (2007). A report: The definition and classification of cerebral palsy. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 49(S109), 8–14.
5. Novak, I., Morgan, C., Fahey, M., Finch-Edmondson, M., Galea, C., Hines, A., et al. (2017). State of the evidence traffic lights 2019: Systematic review of interventions for preventing and treating children with cerebral palsy. *Current Neurology and Neuroscience Reports*, 19, 1–22.

1 <https://lex.uz/docs/-5013007>

2 <https://lex.uz/uz/docs/-8093787>

3 <https://lex.uz/ru/docs/-5426278>

6. Damiano, D. L. (2006). Activity, activity, activity: Rethinking our physical therapy approach to cerebral palsy. *Physical Therapy*, 86(11), 1534–1540.
7. Verschuren, O., Peterson, M. D., Balemans, A. C. J., & Hurvitz, E. A. (2016). Exercise and physical activity recommendations for people with cerebral palsy. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 58(8), 798–808.
8. Shikako-Thomas, K., Majnemer, A., Law, M., & Lach, L. (2008). Determinants of participation in leisure activities in children and youth with cerebral palsy. *Disability and Rehabilitation*, 30(20–22), 1511–1520.
9. Lieberman, L. J., & Houston-Wilson, C. (2018). *Strategies for Inclusion: A Handbook for Physical Educators*. Champaign, IL: Human Kinetics.
10. Муратова, Г. Р. “О некоторых аспектах развития координационных способностей учащихся.” *Образование. Наука. Карьера*. 2018.
11. Muratova, G. R. “Some aspects of the development of modern student sports in the republic of uzbekistan.” *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 11.4 (2023): 903-905.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.